

คำเรียกชื่อว่านในภาษาไทย : การวิเคราะห์ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

Sedge Terms in Thai : An Ethnosemantic Analysis

ชนกพร อังสุวิริยะ¹

Chanokporn Angsuviriya¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาโครงสร้างของคำเรียกชื่อว่าน ในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ และเพื่อศึกษาความเชื่อและค่านิยมที่ได้จากการศึกษาคำเรียกชื่อว่าน ผลการศึกษาพบว่า โครงสร้างของคำเรียกชื่อว่านสามารถจำแนกได้ตามความหมาย ได้แก่ ความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย ความหมายโดยตรง คือ ชื่อพืช+ลักษณะเฉพาะ และ ชื่อเฉพาะ ส่วนความหมายโดยนัย คือ ชื่อตามความเชื่อ และชื่อตามความเชื่อ+ลักษณะเฉพาะ ซึ่งสรุปเป็นโครงสร้างคำเรียกว่านได้เป็น ส่วนหลัก+(ส่วนขยาย) ส่วนหลัก ได้แก่ ชื่อพืช ชื่อเฉพาะ และชื่อตามความเชื่อ ส่วนขยาย ได้แก่ ลักษณะเฉพาะ ขณะที่ความเชื่อและค่านิยมที่พบ คือ ความเชื่อในเรื่องโชควาสนา ความเป็นสิริมงคล เรื่องเสน่ห์มหามงคล เรื่องการคุ้มครองป้องกันจากภัยต่างๆ และเรื่องยาอายุวัฒนะ

คำสำคัญ: คำเรียกชื่อว่าน, อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์

Abstract

The purpose of studying sedge terms is to identify their ethnosemantic structure, including belief in sedges and values. The result shows that a semantic criterion used in naming sedge terms is divided into denotation and connotation. Denotation is considered to be 1. [plant name + its characteristic] and 2. [proper name] while connotation is regarded as; 1. sedges named after belief 2. sedges named after beliefs and its characteristics. Concerning the structures of the sedge terms, it is found that a sedge term is composed of 2 parts; that is [head + (modifier)]. As for head, it is plant names, proper name, and name after belief while a modifier is its characteristics. Beliefs and values in sedge terms include fortune, blissfulness, auspice, charms, amulets, and elixir of life.

Keywords: sedge terms, Ethnosemantics

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โทร 0867470768

¹ Lecturer, Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkhla
e-mail: chanokporn.a@psu.ac.th and poon_chanok@hotmail.com

บทนำ

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2529) ได้กล่าวว่า อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เป็นชื่อที่ใช้เรียกการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงซึ่งระบบความรู้ ความนึกคิด ของชาวบ้านหรือชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งโดยศึกษาภาษาของเขา บางครั้งก็มีผู้เรียกการศึกษาที่มีเป้าหมาย เช่นเดียวกันนี้ว่า ชาติพันธุ์ศาสตร์ (ethnoscience) ชาติพันธุ์วรรณาแบบใหม่ (The Ethnography) หรือ อรรถศาสตร์แบบชาติพันธุ์วรรณา (ethnographic semantics) การศึกษานี้มีรากฐานมาจากความเชื่อที่ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนความนึกคิดและการมองโลกของผู้พูด ดังนั้นการวิเคราะห์ความหมายของ ศัพท์หมวดต่าง ๆ ในภาษาของชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งจะทำให้เรามองเห็นลึกซึ้งถึงความนึกคิดและการมองโลกของชนเผ่านั้นได้

ดังการใช้คำเรียกข้าวของเครื่องใช้ประจำท้องถิ่นต่าง ๆ ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เห็นวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมประจำท้องถิ่นนั้นได้ รวมถึง วิธีคิดและการมองโลกผ่านสิ่งของเหล่านั้นได้ เช่นเดียวกับคำเรียกชื่อพืชเพื่อนำมาประกอบอาหาร หรือทำยารักษาโรค ในแต่ละท้องถิ่นก็บริโภคนแตกต่างกันไป เช่นคำเรียกชื่อพืชที่คนในสังคมไทยรู้จักกันในนามว่า “ว่าน”

“ว่าน” เป็นคำที่ใช้เรียกชื่อพืชชนิดหนึ่งที่มีคุณสมบัติทางยาและความเป็นสิริมงคล นี่คือความหมายทั่วไปกว้าง ๆ ของว่าน นอกจากนี้ ว่าน ยังผูกโยงไปถึงเรื่องของความเชื่อของคนไทยทั้งในด้านการคุ้มครองป้องกันภัยให้ผู้ที่เชื่อถือ ว่าน จึงถือเป็นพืชแสดงความศักดิ์สิทธิ์ของคนที่มีความเชื่อในเรื่องนี้

นอกจากนี้เรื่องราวเกี่ยวกับว่านยังมีการให้ที่มาที่ต่างกันไป เช่น ว่านตามตำราโบราณ (พราณเฒ่า: 2525) ท่านกล่าวไว้ว่ายังมีพระฤาษี 4 องค์ ผู้มีฤทธานุภาพ นามว่ากะวัตฤษีหนึ่ง กะวัต พันฤาษีหนึ่ง สัพริตนาฤษีหนึ่ง และจึงตั้งกะปิละ ฤษีเป็นองค์สุดท้าย ท่านฤษีทั้งสี่นี้ท่านได้ให้อธิบตี

แก่ธาตุสี่อันมีปฐวีธาตุเป็นปฐม และเป็นผู้ตั้งกบิล ว่านทั้งปวง เพื่อมนุษย์จะได้รู้จักสรรพคุณ นำมาช่วยบำบัดโรค

ในส่วนของสามารถค้นพบได้จากเอกสารดังที่ วิชัย อภัยสุวรรณ (2524) ได้อ้างอิงจากตำรายาไทยชื่อ แพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ รวบรวมโดย พระยาพิศประสาทเวช ในปี พ.ศ.2452 และหนังสือชื่อ แพทย์ตำบลด เล่ม 1 ซึ่งเรียบเรียงโดย พระยาแพทย์พงศา วิสุทธาธิบตี (สุน สุนทรเวช) ในปี พ.ศ.2464 หนังสือทั้ง 2 เล่ม ได้พบ พืชที่เรียก “ว่าน” อยู่เพียง 5 ชนิดด้วยกัน คือว่าน กีบแรด ว่านนางคำ ว่านหางช้าง ว่านน้ำ ว่านเปราะ แต่มีข้อสังเกตคือ ก่อนหน้านี้มีพืชมากมายที่ไม่ได้เรียกว่า “ว่าน” มาก่อน เช่น เพชรสังฆาต หางจระเข้ ฯลฯ ดังนั้น ตำราเล่มต่อๆ มาจึงมีการบรรจุ ชื่อว่านลงไปอีกมากขึ้น

นอกจากนี้ว่านยังมีความพิเศษตั้งแต่กรรมวิธีการปลูก ได้แก่ ว่านจะมีฤกษ์ในการปลูกหรือฤกษ์ในการขุดว่าน เพื่อให้ว่านคงอิทธิฤทธิ์โดยไม่เสื่อมคลาย ได้มีการกำหนดวันในเดือนต่าง ๆ ไว้ดังนี้

- เดือนอ้าย หรือ เดือน 1
ควรกระทำการในวันพุธ
- เดือนยี่ เดือน 2 หรือ เดือน 7
ควรกระทำการในวันพฤหัสบดี
- เดือน 3 หรือ เดือน 8
ควรกระทำการในวันศุกร์
- เดือน 4 เดือน 9 หรือ เดือน 11
ควรกระทำการในวันเสาร์
- เดือน 5 หรือ เดือน 10
ควรกระทำการในวันอาทิตย์
- เดือน 6 หรือ เดือน 12
ควรกระทำการในวันอังคาร

โดยส่วนมากแล้วจะปลูกกันวันอังคาร เดือน 6 (พฤษภาคม) เพราะเป็นต้นฤดูฝนเหมาะแก่การปลูกพืชชนิดนี้ และจะขุดกันในวันอังคาร เดือน 12 (พฤศจิกายน) เพราะเป็นช่วงที่น้ำป่าลงมาท่วม

บรรดาพืชที่ปลูกกับพื้นดิน

เนื่องจากวันเป็นพืชที่มีคุณลักษณะพิเศษมากกว่าพืชธรรมดาทั่วไป ดังนั้นในการปลูกว่านจะต้องหาวันฤกษ์ดีของเดือนที่จะปลูก เพื่อความเป็นสิริมงคลผู้ปลูกเองและเป็นการเพิ่มคุณฤกษ์ให้กับว่านเอง

ดินที่ใช้ในการปลูกว่านจะต้องเป็นดินที่สะอาดปราศจากวัชพืชมูลสัตว์ และเป็นดินบริเวณกลางแจ้ง คุณลักษณะของดินที่ใช้ในการปลูกว่านพิจารณา ดังนี้

1. เป็นดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย
2. เป็นดินเผาไฟแล้วทุบให้ละเอียด ตากน้ำค้างทิ้งไว้ 1 คืน
3. เป็นอิฐเผาไฟแล้วทุบให้ละเอียด
4. ใช้หญ้าแห้งสับเป็นท่อน ๆ สำหรับผสมกับดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย

การรดน้ำว่าน ยังมีคาถาที่ใช้เสกก่อนการรดน้ำว่าน ดังนี้

1. “อิติปิโส ภควา อรหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจรณสัมปันโน สุคโต โลกาวิทู อนุตตโร ปุริสทัมมสารถิ สัตถา เทวมนุสสานัง พุทโธ ภควาติ” โดยการเสกคาถา 1 จบ บ้าง 3 จบ บ้าง 7 จบ บ้าง แล้วจึงรดน้ำ

2. “สัพเพ เต โรคา สัพเพ เต อันตรายา สัพเพ เตอุปัทวาท สัพเพ เต ทุนนิมีตา อวมังคลา วินาสันตุ” โดยการเสกคาถา 9 จบ แล้วจึงรดน้ำ

3. “มหาลาโม โหตุ ภวันตุ เม” โดยการเสกคาถา 3 จบ แล้วจึงรดน้ำ

4. “นโมพุททายะ” โดยการเสกคาถาตามกำลังวันแล้วจึงรดน้ำ เช่น วันอาทิตย์ เสก 1 จบ แล้วจึงรดน้ำ

กระทั่งการกู่หรือขูดว่านขึ้นมาเก็บ ก็ยังมีรายละเอียด ดังนี้

1. ให้เลือกวันอังคารสัปดาห์ใดก็ได้ในเดือน 12 หรือไม่เกินวันพุธข้างขึ้นช่วงต้น ๆ ของเดือนอ้าย เป็นวันขูด
2. ในการขูดว่าน ให้ใช้มีดบาดินตรงใกล้

กอรันหรือต้นว่านนั้น แล้วว่าคาถา เรียกว่าน “อม ขุก ๆ กูจะปลูกพญาว่านให้ลูกก็ลูก กูจะปลูกพญาว่านให้ตั้นก็ตั้น พญาว่านหนีไปอื่นให้แล่นมาหากู นี่แน่ มาสอดแล้ว พันเผ่าตั้น อม มะ สะ หะ หับ คงทน” โดยการว่าคาถาไปตบดินไปสลับกันจนกว่าคาถาที่ใช้เรียกว่านจะจบลง แล้วจึงขูดเอาหัวว่านขึ้นมา เพื่อให้คุณฤกษ์ของว่านยังคงอยู่ไม่เสื่อมคลาย

จากพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับว่าน ทำให้เห็นว่า ว่าน ไม่ใช่พืชธรรมดาทั่วไป และความพิเศษที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะต่าง ๆ ของว่าน ย่อมมีผลต่อการเรียกชื่อว่าน และจากชื่อว่านก็ย่อมสะท้อนให้เห็นความคิด ความเชื่อของคนในสังคมไทยได้ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาคำที่ใช้เรียกว่าน โดยมีสมมติฐานว่าคำที่ใช้เรียกว่านจะสามารถให้ความหมายที่จะสะท้อนความเชื่อหรือ คุณลักษณะสำคัญบางประการของคำเรียกว่านจะสามารถหาโครงสร้างของคำเรียกว่านได้

ดังนั้นผู้วิจัยจะศึกษาโครงสร้างของคำเรียกว่าน ซึ่งโครงสร้างดังกล่าวจะสามารถศึกษาได้จากความหมายทั้งความหมายโดยตรงและโดยนัย นอกจากนี้คำเรียกว่านจะยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างของคำเรียกชื่อวันในภาษาไทยตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์
2. เพื่อศึกษาความเชื่อ ค่านิยมที่ได้จากการศึกษาคำเรียกชื่อวัน

วิธีการศึกษา

1. ศึกษาวิธีในการวิเคราะห์ทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มีหลายวิธี ดังที่ วิเลียม ซี

สเตอร์ทเวินท์ (Sturtevant, 1964 อ้างใน วนิดา เจริญสุข, 2532) กล่าวไว้ 6 วิธี ดังนี้

1.1 Etics and Emics คือลักษณะสากลที่ทุกสังคมมีอยู่และลักษณะเฉพาะที่เป็นวัฒนธรรมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

1.2 Domains คือ วงศัพท์หรือหมวดศัพท์ที่จะศึกษา

1.3 Terminology Terminological Systems คือชื่อ สิ่งต่าง ๆ หรือระบบการเรียกชื่อ สิ่งต่างที่แสดงความคิดเจ้าของภาษา

1.4 Paradigms and Componential Analysis คือ การจัดกลุ่มโดยพิจารณาลักษณะร่วมของข้อมูลและการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือการจัดประเภทโดยวิเคราะห์อรรถลักษณะ

1.5 Taxonomies คือวิธีการจัดกลุ่มโดยยึดหลักความต่าง ซึ่งใช้พิจารณาในแนวนอน ถือเป็นศัพท์ประเภทเดียวกัน แต่ต่างชนิดกัน และการรวมเข้า ที่ใช้การพิจารณาในแนวตั้ง ถือเป็นศัพท์ที่มีระดับลดหลั่นกันไปแบบใหญ่ไปย่อย

1.6 Discovery procedures คือวิธีการเก็บข้อมูลโดยไม่นำวัฒนธรรมของผู้วิเคราะห์ไปเป็นแบบเพื่อให้ได้ข้อมูลของเจ้าของภาษานั้นอย่างแท้จริง

จากความรู้เบื้องต้นและวิธีการทั่วไปในการวิเคราะห์แนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ทำให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวและยังเป็นแนวทางการวิเคราะห์พื้นฐานสำคัญที่ทำให้ผู้วิจัยจะนำมาเลือกใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้

2. ศึกษาหนังสือที่เกี่ยวกับว่านทั้งหมดจนได้ข้อสรุปที่จะคัดรายการคำที่ หนังสือ ตำรา ลักษณะว่าน และวิธีปลุกว่าน เพราะเป็นตำราที่รวบรวมข้อมูลจากตำราต่าง ๆ 9 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 300 ชื่อ

3. นำรายชื่อที่ได้ไปสอบถามผู้บอกภาษาเป็นผู้ชาย จำนวน 1 คน และหลังจากสอบถามผู้บอกภาษาตามรายการที่เตรียมไปแล้วก็ให้ผู้บอกภาษาเพิ่มเติมรายชื่อว่านที่ผู้บอกภาษารู้จักนอก

เนื่องจาก 300 ชื่อที่ผู้ศึกษาเตรียมไปด้วย

4. หลังจากได้รายชื่อว่านจากผู้บอกภาษาแล้ว ผู้ศึกษาได้นำไปเปรียบเทียบกับตำราเล่มต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจน ดังนี้

4.1 เลื่อน กัณฑ์กัญจนะ. 2506.

ตำราคุณลักษณะว่านและวิธีการปลุกว่าน.

4.2 รังว่าน อินทสุ. 2544. ว่านยา-เสน่ห์ห้ามหามงคล เล่ม 1.

4.3 รังว่าน อินทสุ. 2554. ว่านยา-เสน่ห์ห้ามหามงคล เล่ม 2.

4.4 บัว ปากช่อง. 2524. ชุมหม่วว่านยาและไม้มงคล.

4.5 เชษฐา พยากรณ์. 2521. อภินิหาร ว่านศักดิ์สิทธิ์.

4.6 เชษฐา พยากรณ์. 2522. ตะลุยดงว่าน.

4.7 สนาม คัมภีร์ และ ทัศนาศาสตร์. 2518. กบิลว่าน 108.

5. เมื่อตรวจสอบรายชื่อว่านทั้งหมดแล้วเหลือว่านทั้งหมด 48 ชื่อ รวมถึงชื่อที่หมายถึงพืชชนิดเดียวกันอีก รวมเป็น 59 ชื่อที่จะนำมาศึกษาในครั้งนี้

6. คัดรายชื่อว่านลงบัตรคำเพื่อจำแนกความหมายและวิเคราะห์หาโครงสร้างของคำเรียกว่าน

7. ดำเนินการวิเคราะห์ เสนอผลการวิเคราะห์ สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “คำเรียกชื่อว่านในภาษาไทย : การวิเคราะห์ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” ผลการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1) โครงสร้างของคำเรียกชื่อว่าน

โครงสร้างของคำเรียก แบ่งตามความหมายได้ 2 แบบ คือ

1.1) ความหมายโดยตรง (Denotative Meaning)

ความหมายโดยตรง คือ การให้ความหมายโดยการอ้างอิงถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใด ด้วยรูปลักษณะหรือองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้สิ่งของแตกต่างกันได้

1. ชื่อพืช + ลักษณะเฉพาะ

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อพืชเป็นส่วนหลัก³ ตามด้วยส่วนขยายเป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้ดังนี้

1.1 ชื่อพืช+คำขยายบอกสี

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อพืชเป็นส่วนหลัก ตามด้วยส่วนคำขยายแสดงลักษณะเฉพาะ เพื่อบอกสี แสดงเป็นตาราง ดังนี้

คำเรียกว่าน	ความหมาย
กระชายดำ	ชื่อพืช+เนื้อในหัวว่านมีสีดำโดยเฉพาะถ้าปลูกในดินดำก็จะเห็นชัดขึ้น
กระชายแดง	ชื่อพืช+เหง้าสีน้ำตาลแถบแดงและสีท้องในแดง
ขมิ้นขาวปัตตลอด	ชื่อพืช+เหง้าหัวสีขาว
ขมิ้นดำ	ชื่อพืช + เนื้อหัวในสีเขียวครามออกดำ
ไพลดำ	ชื่อพืช+ก้านใบสีออกดำและเหง้าสีม่วงออกดำ
หอมแดง	ชื่อพืช+เปลือกหุ้มภายนอก หัวมีสีแดงจัด

1.2 ชื่อพืช+คำขยายบอกรส

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อพืชเป็นส่วนหลัก ตามด้วยส่วนคำขยายแสดงลักษณะเฉพาะเพื่อบอกรส แสดงเป็นตาราง ดังนี้

คำเรียกว่าน	ความหมาย
กลอยจืด	ชื่อพืช+ หัวจืดเหมือนมันแกว
ข่าจืด	ชื่อพืช+ เหมือนข่าทั่วไปรสร้อนแต่ หัวไม่มีกลิ่นฉุน
รางจืด	ชื่อพืช + ใบ ต้น รสจืด

2. ชื่อเฉพาะ

ตามโครงสร้างนี้ คำเรียกว่านที่เป็น ชื่อเฉพาะเป็นส่วนหลัก ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

2.1 ตามรูป

คำเรียกว่านที่เป็น ชื่อเฉพาะตามรูปลักษณะของพืช ซึ่งสามารถแบ่งได้ตามส่วนต่างๆ ของพืช ดังนี้

³ ส่วนหลัก หมายถึง คำที่แสดงลักษณะเฉพาะของว่าน

2.1.1 เหง้าหัว

คำเรียกกว่านที่เป็นชื่อเฉพาะ ตามรูปลักษณะของเหง้าหัว แสดงเป็นตาราง ดังนี้

คำเรียกกว่าน	ความหมาย
ไก่อ้วน	เหง้าหัวว่านเหมือน ไก่อ้วน
ร้อนทอง	เนื้อในหัวสีเสด ดอกขาวอมเหลือง
หนุมานนั่งแท่น	เหง้าหัวว่านเหมือนลิง

2.1.2 ใบ

คำเรียกกว่านที่เป็นชื่อเฉพาะ ตามรูปลักษณะของใบ แสดงเป็นตาราง ดังนี้

คำเรียกกว่าน	ความหมาย
เขี้ยวหมื่นปี	ใบเขี้ยวเขี้ยวเคลือบขาวเป็นจุด
พญาไร่ใบ	ไม่มีใบเลยมีแต่กิ่งอย่างเดียว
พระเจ้าห้าพระองค์	แฉกใบมี 5 แฉกแต่ละช่องคล้ายพระติดอยู่
ซ้องนางรำ	หูใบ 2 ข้างกระดิกได้ตามเสียงคนตบมือหรือลมพัดใบจะกระทบเป็นจังหวะดนตรี
ซ้อยนางรำ	
นางรำ	
หางจระเข้	ใบปลายแหลม มีหนามขอบนอกเหมือนหางของจระเข้
หางช้าง	ใบเรียวยาวแหลมเล็กเหมือนหางของช้าง

2.1.3 ดอก

คำเรียกกว่านที่เป็นชื่อเฉพาะ ตามรูปลักษณะของดอก แสดงเป็นตาราง ดังนี้

คำเรียกกว่าน	ความหมาย
สี่ทิศ	ดอกจะบานทีละ 4 ดอกหันไปคนละทิศเป็น 4 ทิศ
หอยแครง	ดอกซ้อนทับกันเหมือนกาบหอยแครง เวลาบานเล็กน้อยเหมือนหอยอัปาก

2.2 ตามคุณสมบัติ

คำเรียกกว่านที่เป็น ชื่อเฉพาะที่ตั้งตามคุณสมบัติของพืชนั้น แสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

คำเรียกกว่าน	ความหมาย
ซั๊กมดลูกไฟ	นิยมรักษาเกี่ยวกับมดลูก
มหากาฬ	เนื้อในหัวเหลืองอมเขียว กลิ่นหอมสร้อย
หนอนตายหยาก	เหง้าหัวดับพิษกาฬ พิษร้อนต่าง ๆ
อ้ายใบ้	ใบแก้แมงกินฟันส่วนหัวใช้เป็นยาฆ่าหนอนในกะปิปลาร้า
	ยางเป็นพิษหากโดนลื่นจะแห้งพุดอ้อแอ้เหมือนคนใบ้

1.2) ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning)

ความหมายโดยนัย คือ การให้ความหมายเพิ่มเติมจากความหมายโดยตรง ด้วยการเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ซึ่งต้องอาศัยการตีความจึงจะเข้าใจในส่วนที่แฝงนั้นได้ ดังนี้

1. ชื่อตามความเชื่อ

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อคำเรียกว่านที่หมายความตามความเชื่อ จัดเป็นส่วนหลัก ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1 ตามความเชื่อด้านความเป็นมงคล

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อคำเรียกว่านที่หมายความตามความเชื่อไปในทางความเป็นมงคล แสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

คำเรียกว่าน	ความหมาย
กวนอิม	สามารถป้องกันไฟไหม้บ้านได้
กวั๊กทองใบ	ให้โชคลาภ กวั๊กเงินกวั๊กทองเข้าบ้าน
ไก่อชัน	เมื่อตกตอนกลางคืนว่าจะมีเสียงเหมือนไก่อชัน
นางค่อม	เปรียบเหมือนผู้เฒ่าคงแก่เรียน ค่อมครองรักษาลูกหลาน หรือมีคณมาค่อมครองบ้าน
ผู้เฒ่าเฒ่าบ้าน	เวลากินหรือเสกคาถาให้เมฆบังดวงอาทิตย์
มหาเมฆ	โดยเฉพาะจันทร์ปราศายังดีมีกำลังข้างสาร
มหาลาภ	ปลูกแล้วจะทำให้มีโชคมีลาภ
เศรษฐีนางกวั๊ก	เป็นว่านปลูกยาก ถ้าเจริญเติบโตดี ก็ให้ชะตาชีวิตเจริญรุ่งเรืองร่ำรวยมีเงินมีทองมาก
เศรษฐีกอบทรัพย์	ว่านเสี่ยงทายทำให้โชคดีกอบโกยเงินทองมาให้
เศรษฐีนิตยา	ปลูกแล้วจะโชคดีมีเงินมีทองไหลมาเทมา
สาวหลง	ดอกกลิ่นหอมแรงและหอมไปทุกส่วนจึงใช้ทำเสน่ห์ให้คนหลงรักได้

1.2 ตามความเชื่อทางคุณสมบัตินี้

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อคำเรียกว่านที่หมายความตามความเชื่อที่ตั้งตามคุณสมบัตินี้ แสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

คำเรียกว่าน	ความหมาย
กระทุ้เจ็ดแบก	กินแล้วลิ้นเนื้อตัวขามีใจห้าวหาญแม้ถูกไม้กระทุ้เจ็ดแบกก็ไม่ชอกช้ำ
กำแพงเจ็ดชั้น	ยาอายุวัฒนะแม้กำแพง 7 ชั้นก็ไม่ครั้นคร้ามจะแหวกข้ามไปได้
ฟ้าทลายโจร	ยาสรรพคุณสูง ใบ ต้นและรากจะขมจัดแม้แต่โจรยังยอมแพ้
เสลดพังพอน	ยาใช้รักษาพิษงู เปรียบเหมือนพังพอนที่ช่นงู
หนุมนประสานกาย	รักษาโรคเหมือนช่วยประสานร่างกายให้ดี
เพชรสังฆาต	ยางผสมทำยาพิษ ยาสัง เป็นส่วนผสมทำยาสัง

2. ชื่อตามความเชื่อ + ลักษณะเฉพาะ

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อพืชที่มีความหมายทางความเชื่อเป็นส่วนหลัก สำหรับส่วนขยายคือส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะ ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

2.1 ตามความเชื่อทางคุณสมบัติตามโครงสร้างนี้ ชื่อพืชที่มีความหมายทางความเชื่อเป็นส่วนหลัก สำหรับส่วนขยายคือส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะในด้านรูปลักษณะแสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

คำเรียกว่าน	ความหมาย
กวั๊กใบพาย เศรษฐีขอด เศรษฐีขอดทรัพย์	เชื่อว่าจะกวั๊กเงินกวั๊กทองให้+ใบคล้ายพายกวนขนม ปลูกแล้วจะร่ำรวยเป็นเศรษฐี+ใบจะขอดม้วนหยิก เหมือนผมหยักศก
ศรีคันทไชย ไชยมงคล	ปลูกแล้วจะมีความเป็นมงคล + ยอดใบจะไชกันเอง ซึ่งเชื่อว่ายิ่งสอดียิ่งไชยิ่งดี

2.2 ตามความเชื่อ+คำขยายบอกสี

ตามโครงสร้างนี้ ชื่อพืชที่มีความหมายทางความเชื่อเป็นส่วนหลัก สำหรับส่วนขยายคือส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะที่เป็นคำขยายบอกสี แสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

คำเรียกว่าน	ความหมาย
เศรษฐีเรือนนอก	ปลูกแล้วจะร่ำรวยเป็นเศรษฐี+ใบเขียวขอบนอกขวา
เศรษฐีเรือนใน	ปลูกแล้วจะร่ำรวยเป็นเศรษฐี+สีขาวยู่ส่วนในสีเขียวอยู่ขอบนอก
เสน่ห์จันทร์ขาว	ปลูกแล้วจะมีคนมาชื่นชอบมารัก+ต้น ก้านใบกระดุกก้านใบขาว
เสน่ห์จันทร์เขียว	ปลูกแล้วจะมีคนมาชื่นชอบมารัก+ใบ ลำต้น เขียวเข้ม ใบและหัวหอมนิ๊ด ๆ
เสน่ห์จันทร์แดง	ปลูกแล้วจะมีคนมาชื่นชอบมารัก+ก้านใบ หลังใบ และดอกสีแดงคล้ำ

จากการวิเคราะห์คำเรียกว่าน โดยการจำแนกเป็นความหมายโดยตรง และความหมาย

โดยนัย และวิเคราะห์ตามโครงสร้างของคำเรียกว่าน ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ข้างต้น สามารถสรุปได้ดังนี้

สรุปโครงสร้างคำเรียกว่าน

คำเรียกว่าน	→ ส่วนหลัก + (ส่วนขยาย)
ส่วนหลัก	→ ชื่อพืช ชื่อเฉพาะ ชื่อตามความเชื่อ
ส่วนขยาย	→ ลักษณะเฉพาะ

นอกจากนี้ ยังสามารถแสดงรูปแบบโครงสร้างของคำเรียกว่านโดยการจำแนกตามความหมายซึ่งได้วงเล็บจำนวนชื่อว่านตามที่วิเคราะห์ไว้ ดังนี้

รูปแบบโครงสร้างคำเรียกว่านโดยการจำแนกตามความหมาย

ความหมายโดยตรง (Denotative Meaning)	ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning)
1. ชื่อพืช+ลักษณะเฉพาะ 1.1 ชื่อพืช+คำขยายบอกสี (6) 1.2 ชื่อพืช+คำขยายบอกรส (3) 2. ชื่อเฉพาะ 2.1 ตามรูปลักษณะ (3+8+2=13) 2.2 ตามคุณสมบัติ (7)	1. ชื่อตามความเชื่อ 1.1 ตามความเชื่อทางความเป็นมงคล (12) 1.2 ตามความเชื่อทางคุณสมบัติ (5) 2. ตามความเชื่อ+ลักษณะเฉพาะ 2.1 ตามความเชื่อ+รูปลักษณะ (5) 2.2 ตามความเชื่อ+คำขยายบอกสี (5)

2) ความเชื่อและค่านิยมที่ได้จากการศึกษาคำเรียกชื่อว่าน

ความเชื่อในเรื่องโชควาสนา และความ เป็นสิริมงคล สามารถแสดงให้เห็นด้วย คำเรียกว่าน หลายคำ ได้แก่ มหาลาภ กวักทองใบ หรือ เศรษฐี นางก๊ก เศรษฐีกอบทรัพย์ เศรษฐีขอด เศรษฐีขอด ทรัพย์ ศรีคันทไชย ไชยมงคล เศรษฐีนิตยา เศรษฐี เรือนนอก เศรษฐีเรือนใน จากคำเรียกเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า คนไทยนิยมเรื่องของความมีโชค มีลาภ หากมีสิ่งใดให้ความเชื่อได้ว่าจะทำให้มีเงินมีทอง ด้วยการไม่ต้องทำงานหนักก็จะทำทันที โดยลืม เรื่องของการขวนขวายพยายามด้วยตนเองเพื่อให้ ได้มาซึ่งเงินและทอง เพราะคิดว่าถ้ามีทางใดทำให้ ร่ำรวยโดยไม่เหนื่อยก็จะเป็นทางที่ดีกว่า

ดังนั้นจึงมักพบว่าคนไทยชอบเรื่อง การ เสี่ยงโชค ๆ หลักฐานที่เห็นชัดว่าคนไทยชอบเรื่อง นี้ ดูได้จากการที่รัฐบาลนำเรื่องหวยใต้ดินมาอยู่บน ดินจึงถือเป็นข้อพิสูจน์หนึ่ง ดังนั้น ว่านที่คนเชื่อว่า ปลูกแล้วจะมีโชคลาภ บางต้น จึงมีเรื่องของการ เสี่ยงทายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น เศรษฐีขอด ใบจะ ขอด ใช้เสี่ยงทายได้ว่าหากใบขอดมากจะมีทรัพย์ มาก หากไม่ขอดก็ถือว่าโชคไม่ดี หรือ ว่านไชย มงคลที่ใบจะต้องไขกัน หากไม่ไขก็จะถือว่าโชคไม่ ดี เป็นต้น และที่สำคัญยังแสดงให้เห็นด้วยว่าคน ไทยชอบเรื่องความร่ำรวย นับถือคนมีเงิน เมื่อเห็น ชื่อว่านมีคำว่าเศรษฐี ก็ประสงค์จะนำมาปลูก

ซึ่งเดิมก็เคยเชื่อกันว่าต้นไม้อะไรที่มักอยู่ในบ้าน คหบดี ข้าราชการชั้นสูงในสมัยก่อน จึงนิยมเรียกว ่าว่านเศรษฐีแล้วตามด้วยคำต่อท้ายตามแต่จะตั้ง ว่าจะให้ชื่อตามอะไร จากจุดนี้เองก็ทำให้คนคิด และประสงค์จะเป็นเศรษฐีบ้างจึงนำมาปลูก ดังนั้น ความเป็นมงคลในข้อนี้จึงอยู่ที่ความร่ำรวย การมี เงินมีทอง มีโชค มีลาภมาก โดยอาศัยว่านเป็นที่ ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ความเชื่อในเรื่องเสน่ห์ห่มหามงคล เมตตา มหานิยม สามารถแสดงให้เห็นด้วย คำเรียกว่าน ได้แก่ สาวหลง เสน่ห์จันทร์แดง เสน่ห์จันทร์ขาว เสน่ห์จันทร์เขียว คำเรียกว่านเหล่านี้แสดงให้เห็น ว่า คนไทยมีความเชื่อเรื่องการมีเสน่ห์เป็นเรื่อง ดี เป็นความปรารถนาของคนในสังคม ซึ่งมาจาก ความคิดพื้นฐานที่ว่าคนทุกคนต้องการให้คนมอบ ความรักให้ตน โดยเฉพาะปรารถนาให้คนที่เรารัก ๆ ตอบ และโดยเฉพาะการนำว่านมาประกอ บกับความเชื่อในเรื่องนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า คนไทย ชอบให้ผู้อื่นรัก ยกย่องโดยไม่ต้องลงทุน คือ ไม่ยึด ความเชื่อเรื่องการทำดี เพื่อให้ผู้อื่นรักและศรัทธา ในความดีของเรา ซึ่งมันต้องใช้เวลาและมีความ เป็นนามธรรมมากกว่า แต่ว่านที่มากับความเชื่อ นี้ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม จึงส่งผลให้กับจิตใจ ของผู้ปลูกมากกว่า ดังนั้น เรามักจะเคยได้ยินเรื่อง การทำเสน่ห์ยาแฝด ซึ่งเป็นเรื่องทางไสยศาสตร์ที่ อยู่ในสังคมไทยมาช้านาน แม้กระทั่งปัจจุบันก็ยัง

นิยมเรื่องดังกล่าวอยู่ โดยเฉพาะปัจจุบัน ว่านเสน่ห์ จันทรแดง เสน่ห์จันทรขาว เสน่ห์จันทรเขียว ก็มักนิยมปลูกด้วยกัน ตามร้านค้าต่าง ๆ เพื่อเป็นการเสริมเสน่ห์ให้กับร้านชวนลูกค้าเข้าร้านมาก ๆ

ความเชื่อในเรื่องการคุ้มครองป้องกันจากภัยต่าง ๆ เช่น ภูตผีปีศาจ ป้องกันไฟไหม้ เป็นต้น ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นด้วย คำเรียกว่าน ได้แก่ นางคุ้ม ผู้เฒ่าเฝ้าบ้าน กวนอิม จากคำเรียกว่าน เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า คนไทยมีความกลัวทั้งในเรื่องอันตรายที่มองเห็นได้ เช่น ไฟไหม้บ้าน หรืออันตรายที่มองไม่เห็น เช่น ภูต ผี ปีศาจ เป็นต้น แต่ความกลัวในเรื่องดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เราควบคุมไม่ได้ เราจึงพยายามหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

ในที่นี้ “ว่าน” ซึ่งคนไทยเชื่อว่าว่านบางชนิดมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวสามารถป้องกันอันตรายจากสิ่งที่เรากลัวและมองไม่เห็นเหล่านี้ ถือเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนได้ หลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นความเชื่อนี้ คือ คนไทยนิยมพระเครื่อง เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากภัยทั้งปวง ทั้งที่คำสอนของพระพุทธเจ้าก็ได้ระบุเรื่องนี้ไว้ ในคำสอนมีแต่จะให้คนทำความดีเพื่อเอาชนะภัยทั้งปวง แต่การทำดีก็เป็นเรื่องยากสำหรับหลายคน

ดังนั้นการใช้วัตถุที่เราเชื่อว่าป้องกันภัยได้จริง อาทิ ว่าน มาปลูกไว้ก็ทำให้เราสบายใจขึ้นได้ แต่ถ้าหากเราเชื่อว่าว่านนี้ป้องกันไฟไหม้บ้าน เช่น ว่านกวณอิม ซึ่งอาจมาจากตำนานของจีน ในเรื่องเจ้าแม่กวนอิม มีน้ำทิพย์ที่สามารถดับไฟได้ แล้วไม่ระวังเรื่องฟืนไฟเกิดความประมาทก็มีสิทธิ์เกิดไฟไหม้บ้านขึ้นจริง

ความเชื่อในเรื่องยาอายุวัฒนะ และความคงกระพัน ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นด้วยคำเรียกว่าน ได้แก่ กระทุ้เจ็ดแบก กำแพงเจ็ดชั้น เสลดพังพอน หนุมานประสานกาย เพ็ชรสังฆาต คำเรียกว่านเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า คนไทยชอบมีอายุยืนยาว และต้องการให้หนังเหนียวพันแทงไม่เข้า ซึ่งก็จะทำให้อายุยืนยาว การที่เราต้องการให้อยู่

ยงคงกระพัน ก็เพราะสมัยก่อนบ้านเมืองมีศึกศัตรู ความเชื่อเรื่องนี้ก็จะทำให้ผู้ที่จะไปสู้รบมีความฮึกเหิมห้าวหาญต่อสู้จนชนะแล้วปลอดภัยกลับบ้านได้

ปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวก็ยังคงอยู่ เพราะคนจำนวนหนึ่งไม่อาจรู้ว่าจะมีภัยอันตรายเมื่อไร การทำให้อยู่ยงคงกระพันจึงเป็นความปรารถนาหนึ่งของคนในสังคม ซึ่งปกติแล้วคนไทยสมัยก่อนก็มีพิธีชงวน หรือสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ เพื่อใช้รักษาโรค แต่นอกจากจะรักษาโรคธรรมดาตามความเชื่อแล้ว ว่านบางชนิดยังทำให้อายุยืนและอยู่ยงคงกระพันได้ ความเชื่อในข้อนี้สามารถหาข้อพิสูจน์ได้

จากความนิยมของคนไทยในเรื่องของการสักตามร่างกายเพื่อให้หนังเหนียว ซึ่งแม้ปัจจุบันจะเปลี่ยนไปเป็นเรื่องของความงามแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีคนกลุ่มหนึ่งเชื่อเรื่องดังกล่าวอยู่ หรืออาจมองได้ในอีกมุมว่าคนไทยนิยมการต่อสู้ จึงมีความเชื่อดังกล่าวไว้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเมื่อต้องต่อสู้ และยังมีนิมการมีชีวิตที่ยืนยาวเพราะเห็นว่าการมีชีวิตอยู่เป็นเรื่องดี จึงพยายามหาอายุวัฒนะมาบำรุงร่างกายให้อายุยืนยาว และว่านบางชนิดก็เป็นสิ่งที่คนไทยดั้งเดิมใช้ในการปรุงเป็นยาอายุวัฒนะมาช้านานแล้ว

บทสรุป

จากการวิเคราะห์คำเรียกว่านสามารถสรุปได้เป็น 3 แบบ ซึ่งปรากฏตามความถี่ของคำเรียกว่านจากมากที่สุดถึงน้อยที่สุด ดังต่อไปนี้

โครงสร้างแบบที่ 1

ชื่อตามความเชื่อ + (ลักษณะเฉพาะ) แบ่งเป็นโครงสร้างย่อย ได้แก่

1) **ชื่อตามความเชื่อ** แบ่งเป็นอีก 2 ประเภทย่อย ได้แก่

1.1) ตามความเชื่อทางความเป็นมงคล

1.2) ตามความเชื่อทางคุณสมบัตินี้

2) ชื่อตามความเชื่อ + ลักษณะเฉพาะ แบ่งเป็นอีก 2 ประเภทย่อย ได้แก่

2.1) ตามความเชื่อ + รูปลักษณะ

2.2) ตามความเชื่อ + คำขยายบอกสี

โครงสร้างแบบที่ 2

ชื่อเฉพาะ แบ่งเป็นโครงสร้างย่อย ได้แก่

1) ชื่อตามรูปลักษณะ

2) ชื่อตามคุณสมบัตินี้

โครงสร้างแบบที่ 3

ชื่อพืช + (ลักษณะเฉพาะ) แบ่งเป็นโครงสร้างย่อย ได้แก่

1) ชื่อพืช + คำขยายบอกสี

2) ชื่อพืช + คำขยายบอกรส

จากการวิเคราะห์ความหมายและโครงสร้างของคำเรียกว่าน สะท้อนให้เห็นลักษณะทางวัฒนธรรมพบว่าในเรื่องคำเรียกว่านยังมีเรื่องให้นำศึกษาอีกได้หลายเรื่อง ดังนี้

1. เนื่องจากคำเรียกว่านที่นำมาศึกษา ยังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคำเรียกว่านทั้งหมด จึงน่าจะมีการศึกษาคำเรียกว่านทั้งหมดเพื่อศึกษาดังประเด็นต่อไปนี้

1.1 คำเรียกว่านที่มีลักษณะเป็นชุด เช่น ตระกูลเศรษฐี ตระกูลกวั๊ก ตระกูลสบู่ ตระกูลเสน่ห์

1.2 คำเรียกว่านบางกลุ่มที่นิยมปลูกร่วมกัน เช่น เสน่ห์จันทร์แดง เสน่ห์จันทร์ขาว เสน่ห์จันทร์เขียว

1.3 คำเรียกว่านที่มีลักษณะสำคัญ

ร่วมกัน เช่น ลักษณะชื่อตัวละครวรรณคดี อาทิ หนุมานนั่งแท่น หนุมานประสานกาย

2. เรื่องว่านมีข้อนำสังเกตุอย่างหนึ่ง คือ ว่านที่มีผู้รู้จักไว้ในอดีตนั้นจะมีอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งในแต่ละเล่มจะไม่แตกต่างกันมากนักประมาณ 300 ชื่อ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยนำไปสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา แต่ยังมีว่านอีกชุดหนึ่งที่ได้รับการบันทึกลงไปใหม่เพิ่มขึ้น เช่น เศรษฐินิตยา จึงนำลงศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่ว่านนี้ เพราะแม้จะเป็นว่านที่บรรจุใหม่ก็ยังคงความคิดเดิมในเรื่องชื่อที่จะให้คำเรียกเป็น “เศรษฐี” ดังเดิม จึงนำเก็บข้อมูลสมัยใหม่แล้วเปรียบเทียบกับชื่อในอดีตอาจเห็นลักษณะบางประการที่น่าสนใจก็เป็นได้

3. หากจะศึกษาด้านความถี่น่าจะมีการศึกษาในเรื่องของทัศนคติหรือความนิยมในการปลูกว่า ได้แก่

3.1 คนนิยมปลูกว่านชนิดใดมากที่สุด โดยการออกแบบสอบถามแล้วมีความเข้าใจว่าว่านที่ปลูกจะให้คุณอย่างไร โดยเฉพาะหากศึกษาจำแนกเป็นภาคต่างๆ จะทำให้เห็นความนิยมของคนยุคปัจจุบันที่มีต่อคำเรียกว่าน

3.2 ว่านซึ่งเคยคิดกันว่าน่าจะเป็นพืชที่คนนิยมปลูกเพื่อสร้างความเป็นมงคลแต่ไม่ใช่ ว่านทุกชนิดที่คนคิดเช่นนั้น ยังมีว่านบางชนิดที่คนไม่นิยมปลูกอาจด้วยชื่อของว่านประกอบกับความเชื่อบางอย่างของคน เช่น ว่านดอกทอง ว่านหงสาวดี เป็นต้น ซึ่งอาจมีว่านที่คนไม่นิยมปลูกมากกว่านี้ก็สามารถศึกษาในเชิงสถิติได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- เชษฐา พยากรณ์. (2521). *อภินิทธาร ว่านศักดิ์สิทธิ์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เชษฐา พยากรณ์. (2522). *ตะลุยตงว่าน*. กรุงเทพฯ: เชษฐา.
- บัว ปากช่อง. (2524). *ชุมนุมว่านยาและไม้มงคล*. กรุงเทพฯ: สำนักหอสมุดกลาง.
- พรานเฒ่า. (2525). *ว่านและไม้มงคล 304 ชนิด ฉบับมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ: อำนวยสาส์น.
- รังว่าน อินทุไส. (2544). *ว่านยา-เสน่ห์หม่อมมงคล เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- รังว่าน อินทุไส. (2544). *ว่านยา-เสน่ห์หม่อมมงคล เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เลื่อน กัณหะกาญจนะ. (2506). *ตำราคุณลักษณะว่านและวิธีปลูกว่าน*. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- วิชัย อภัยสุวรรณ. (2524). *พืชที่เรียกว่าน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกรมชาติศึกษา.
- สมาน คัมภีร์ และ ทศนา ทศนมิตร. (2518). *กบิลว่าน 108*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2529). "ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม," ใน *ศาสตร์แห่งภาษา*. ฉบับที่ 6. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Sturteant, William C. (1964), *Studies in Ethnoseience*. In A Kimball Romney and Roy Goodwin D. Andrade (ed.), pp.99-131.